

The background is an abstract composition. It features a prominent rainbow spectrum that curves across the middle of the frame. Above the spectrum, there are dark, vertical, brush-like strokes that resemble the petals of a flower or the rays of a sun. The overall color palette is dominated by blues, greys, and the multi-colored spectrum of the rainbow. The texture appears to be that of a fine-grained material, possibly paper or canvas, with some areas showing a halftone dot pattern.

Anne-Maria Latikka

**Valon-
kehrääjä**

wsoy

Anne-Maria Latikka

Valonkehrääjä

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Tämä teos fiktiota, ja sen yhteydet todellisiin henkilöihin ja tapahtumiin ovat satunnaisia.

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Taiteen edistämiskeskus, WSOY:n kirjallisuussäätiö, Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Pohjanmaan rahasto, Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Alfred Kordelinin säätiö ja Suomen tiedetoimittajain liitto. Kiitos kaikille teoksen mahdollistamisesta!

© ANNE-MARIA LATIKKA JA WSOY 2024

ISBN 978-951-0-49687-9

PAINETTU EU:SSA

”Tunnustan, etten usko aikaan. Minusta on mukava taittaa taikamattoni käytön jälkeen sillä tavoin, että sen kuvioiden osat sattuvat päällekkäin. Antaa vieraiden kompastua. Ja ajattomuuden suurin nautinto – umpimähkään valitussa maisemassa – on seistä keskellä harvinaisia perhosia ja niiden ravintokasveja. Tämä on hurmaa, ja hurmion takana on jotakin muuta, jota on vaikea selittää. Se on kuin hetken kestävä tyhjiö, johon syöksähtää kaikki se jota rakastan.”

VLADIMIR NABOKOV: *PUHU, MUISTI*

Prologi

VALO NOUSEE maankaaren takaa ja taivaan tähdet putoavat pimeyteen, kuu kalpenee. Kimaltavat satelliitit kuulostelevat avaruuden elämää. Akselit nakshtelevat, planeetat pyörivät ja galaksit kohisevat kehillään.

Alempana maanpinnalla varjot väistyvät koloihinsa, maailma herää. Väylät kuohuvat näkyviin, alukset kyntävät merellä ja täysinäiset tiet aaltoilevat kaupunkeja kohti. Linnut parveilevat ilmassa ja putoavat latvustoihin, yhä uudelleen, yhtä aikaa eri paikoissa. Pellot hehkuvat aamukasteessa vihreää ja keltaista. Eläimet kömpivät luulistaan, venyttelevät ja haukottelevat aamua. Niin maailma herää, ja jokainen aamu on ihme, sillä jokainen herääminen on ensimmäinen herääminen, sen kuva.

Vieressäni satelliitti tuijottaa pimeyteen, kohti maailmankaikkeuden alkua ja etäisyyksien pulsseja, mutta ei se kuule samaa kuin minä. Kuulen elämän rytmin kaiken aikaa, ehkä se on sydämen syke, ehkä keuhkojen jatkuvat palkeet, tai tunteiden nousevat ja laskevat aallot. Ehkä se tulee puheesta tai sanoista, joita joku lukee ääneen. Sinun sanoistasi kuin lukisit ääneen ja siten loisit minut.

Voit kutsua minua miksi tahansa, voit piirtää minut mielessäsi millaiseksi vain, minä olen sinun. Joku sanoo minua valoksi, vaikka kuka tietää mitä pimeys ja valo ovat,

ja mitä on niiden välillä, kaikki maailmankaikkeuden tutkimattomat sävyt. Sillä ei valoa ole ilman pimeyttä eikä pimeyttä ilman valoa. Ja valonkehrääjät keräävät pimeyttä ympäriltään ja kehräävät siitä tarinoita valosta.

Tänään maailma on kevyt, ja voisin heittää sen syrjään niin kuin joskus hiukset otsaltani. Mutta ei, en kaikkea. Niin, olet sinä. Paino, joka vetää minua alaspäin maata kohti. Tekee minusta Newtonin omenan, josta kerroit niin innoissasi, kun kerran ryntäsit tarhasta kotiin.

Sumu hälvenee meren yltä, pieni piste kaartaa keskellä ulappaa, rahtialus. Nukut hytissäsi vielä, hengityksesi on kevyttä, olet paennut uniisi eikä se ole väärin, poika, pakene aina kun voit. Nukut jalat koukussa niin kuin pikkuisena, hikikarpalot kiiltävät otsallasi. Eikä ole mitään mitä voisin tehdä, en pysty pyyhkimään pisaroita pois tai kertomaan perhosista samaa tarinaa, jota hievahtamatta kuuntelit lapsena tuijottaen tyhjyyteen.

Mutta olen tässä silti. Olen aamusi ja iltasi. Olen lounaasta nouseva valo. Olen olkapäitäsi kumartava kaipuu.

Olen se mitä toivot minun eniten olevan. Etten koskaan jätä sinua.

I Perhonen

SELLAISENA PÄIVÄNÄ he eivät odottaneet ketään.

Oli mateleva hellepäivä eikä joelle saanut mennä yksin uimaan, sillä vesi oli sillan luona liian syvää ja pyörteistä. Kaja piirteli kiukuissaan keittiön lattialla, ja toisten lasten riemunkiljahdukset korvissaan hän piirsi mustan joen. Äiti puhdisti pöydän ääressä herukoita, mehumaija kohisi ilmaa entistä paksummaksi, ja Kajasta tuntui, että hän ui mehussa sen viileän veden sijasta johon olisi halunnut heittäytyä kellumaan.

Siinä nainen oli, seisoi varoittamatta heidän ovellaan pidellen kopisevakuorista matkalaukkua edessään. Hänellä oli trumpettihousut ja kirjava paita, jonka batiikkikuviot tuskin erottuivat, sillä kun hän liikehti hiuksia pulppusi esiin kuin virtaavasta lähteestä. Kaja näki hänet, ei ollut nähnyt hänenlaistaan.

Tulin nyt, kuului ilmestyksen suusta matalalla, pehmeällä äänellä. Samalla hän kohotti matkalaukkuaan kuin todistaakseen sanansa.

Kaja tuijotti naista suu auki. Jotakin tehdäkseen hän työnsi suuhunsa kynänpään ja käännähti äitinsä puoleen, joka kaatoi mehumaijaan lisää marjoja harvinaisen hiljaa. Isän vastaanoton ovi narahti auki, hän kurkisti eteiseen

mutta veti oven uudelleen perässään kiinni. Oliko hän ainoa joka näki ilmestyksen? Kaja ihmetteli.

Kun muut eivät havainneet naista, hän kääntyi Kajan puoleen ja kysyi hymyillen mitä hän piirsi. Mutta Kaja vain painoi kynää paperille ja tuijotti naisen punattuja huulia kykenemättä vastaamaan, nyt ilmestys oli mykistänyt myös hänet.

Minä olen Amalia, kummitätisi. Et varmaan muista. Ei se mitään, siitä on jo aikaa, kun viimeksi nähtiin. Toivotavasti olet saanut lähettämäni kortit.

Kaja nyökkäsi, hän muisti kyllä postikortit, joiden reunassa koreili kuninkaankruunu. Kun hän oli ihmetelty asiaa, isä oli selittänyt, että Kajan saamat kortit oli tuonut kruunuposti, kaukaa Ruotsista saakka. Kuninkaita ja linnoja oli oikeasti olemassa, Kaja oli silloin oivaltanut, ei vain saduissa kuten hän oli aina kuvitellut.

Ulko-ovi kävi ja sisälle ryntäsi huohottava pikkupoika, jonka hikistä tukkaa Amalia siivosi pois otsalta. Poika kei-nahteli kantapäillään valtavat silmälasit nenällään. Hänellä oli suuret harmaat silmät, jotka hän vuoroin painoi kiinni ja joilla hän vuoroin siristeli kohti kattoa. Hän näytti uneliaalta ja samalla valppaalta kuin pöllö, jonka Kaja oli kerran nähnyt eläintarhan häkissä. Ehkä huoneessa oli niin hämärää, ettei hän nähnyt, Kaja mietti, ehkä hän oli melkein sokea, *lapsiparka*, niin kuin mummalla oli tapana hokea.

Poika mongersi tädille jotakin, josta Kaja ymmärsi vain muutaman sanan. Äiti toipui lumouksesta ensin, käännähti pöydän äärestä, astiat kolisivat. Hän kakisteli kurkkuun:

Entäs tämä sitten, hänkin varmaan jää?

Niin, me molemmat. Vaikka pariksi viikoksi, että saadaan asiat kuntoon. Poju, sano tädillesi päivää.

Amalia tönäisi poikaa.

No sano.

Goddag!

Amalia ja Poju asuivat heidän vierashuoneessaan siihen asti, että mumma sai raivattua heille talostaan vinttihuoneen. Heidän suuri puutalonsa sijaitsi joen mutkassa. Talo oli entinen kyläkauppa, jonka nimi kummitteli yhä varjona talon seinässä, mistä se oli revitty pois kaupan lopetettua. Kajasta oli mukava kuvitella, miten nimen alla oli joskus istuskellut ihmisiä odottamassa päiväpostia, joka tuotiin kylän yhteiseen laatikkoon, kuten mumma oli kertonut. Talon koosta huolimatta sisällä oli tilaa niukasti, sillä isän eläinlääkärin vastaanotto haukkasi siitä osan ja ullakon remontti oli jäänyt kesken, koska paikkakunnan parhaana eläinlääkärinä isällä oli kädet täynnä työtä. Ullakolla makasi kaupan ajoilta yhä kasoittain puulaatikoita ja Pulmu- ja Sirkku-purkkeja, joilla Kaja mielellään leikki kauppaa.

Poju ja Amalia olivat asuneet Ruotsissa vuosia, sillä Amalia oli ollut siellä töissä autotehtaalla, eikä Kaja siksi muistanut heitä. Nyt kun Amalia oli saanut töitä kaupungista ammustehtaalta, he muuttivat pysyvästi takaisin. Kajasta oli erityisen hienoa, että Amalia oli myös laulaja, jonka kuva oli levynkannessa, vaikka hänen oli vaikeata käsittää miksi laulaja meni tehtaalle töihin.

Kajan olisi pitänyt leikkiä serkkunsa kanssa, mutta häntä ei huvittanut ellei Amalia tullut mukaan. Amalia kiehtoi Kajaa, missä liikkuikin hän kehräsi ympärilleen lauseenpätkiä, kuiskailua ja hiljaisuutta. Aamuisin Kaja painoi korvansa vierashuoneen oveen, ja jos sieltä kuului kolinaa hän ryntäsi sisään. Hän seurasi tiiviisti, miten Amalia kiemurteli mekkoonsa, sitoi hiuksiinsa sifonki-huivin ja pujotti ranteeseensa kasan kiliseviä renkaita.

Myöhemmin Kaja ajatteli toisinaan, miten vaikeata ihmisen oli löytää itsensä ja että se oli mahdollista vain toisen henkilön kautta. Seuratessaan Amaliaa hän vaistosi tulevaisuuden jollaista ei ollut osannut ennen edes kuvitella. Hän ei tuntenut ainuttakaan levyttänyttä laulajaa eikä ylipäänsä ketään toista, joka edes olisi lähtenyt paikkakunnalta pois.

Mitä se tarkoittaa, että katsoo sormien lävitse? Kaja kysyi. Niin isä oli sanonut äidille illalla puhuessaan Amaliasta: *nyt pitää vain katsoa sormien lävitse*. Kaja nosti sormet silmiensä eteen ja Amalia naurahti:

Ei ihan. Se tarkoittaa, ettei välitä pikkurikkeistä, vaikka jäätelön tiputtamisesta vaatteille.

Kaja seisahtui Amalian viereen peilipöydän eteen. Suoristettuaan otsatukkansa Amalia alkoi kihartaa Kajan vaaleita suortuvia, ja kun kihara vapautui piippaussaksien pihdeistä, se pomppi kuin vieteri ja kuumotti Kajan poskea. Hän pyöritteli kiharaa varovasti sormissaan ja vilkuili peilikuvaansa, pulleita poskia ja nykerönenää, mutta niistä huolimatta hän muistutti mielestään nyt Amaliaa.

Samassa Amalia alkoi laulaa, hänen syvä äänensä paisui huoneessa ja helisi ikkunoissa ja yritti kiskoa heitä mu-

kaansa yläilmoihin. Hän piteli toisessa kädessä hiusharjaa ja toisessa piippaussaksia ja lauloi vuoroin kumpaankin: *kulta jälleen näin mä unta, oli mulla pieni valtakunta, ja prinsessana tietenkin, mä sinut siinä tunnistin.* Amalian lopetettua Kaja totesi tietävänsä, ettei laulu ollut totta. Amalia hämmästyi ja selitti, että myös sadut kertovat todellisista asioista, ne ovat todellisuuden ituja aivan kuin toiveet, jotka elävät aluksi vain ihmisen mielessä:

Laulukin on tuulta, tiesitkö, se on vain yksi niistä muodoista, joita tuuli voi saada. Onnellinen tuuli.

Lopetettuaan Amalia purskahti nauruun ja kumartui Kajan hämmästyneiden kasvojensa tasalle. Hän supatti Kajan korvaan että lauloi onnesta, sillä pian hän pääsisi uuteen paikkaan ja kaikki ongelmat ratkeaisivat.

KUN AMALIA JA POJU olivat muuttaneet vierashuoneesta, äidin helpotukseksi Amalia ei alkanut kiertää tanssilavoja tai tuonut Pojua heidän hoidettavakseen vaan piti sanansa ja meni kunniallisesti ammustehtaalle töihin. Kun tehtaan asuntolasta vapautui asunto, Amalia ja Poju muuttivat mumman vintiltä keskustaan, vaikka äiti ei ymmärtänyt miksi juuri asuntolassa piti asua, se ei ollut lasten paikka. Kajaa äiti oli kieltänyt menemästä edes lähelle tehdasaluetta, jota kiersi korkea verkkoaita, ja pelotellut pojilla, jotka olivat löytäneet aidasta aukon ja sitten polttopaikalta hylsyjä ja räjähteitä ja teloneet niillä itsensä.

Kaja näki Amaliaa ja Pojua harvoin, yhtä hyvin he olisivat voineet muuttaa takaisin Ruotsiin, ellei Amalia olisi tullut kaupungilla vastaan reippaasti tervehtien, ollut juhlapyhinä mumman luona tai tullut joskus Pojun kanssa käymään. Amalian näyttivät kuitenkin tuntevan kaikki, hänestä kyseltiin koulussa ja kylällä, tai udeltiin, kuten äiti tuhahteli. Syntymäpäivälahjaksi Kaja oli saanut Amialialta levyn, jonka kansikuvassa Amalialla oli räikeä meikki ja päällään niin prameat vaatteet, että häntä tuskin tunnisti. Koska äiti ei halunnut kuunnella levyä, ollessaan yksin kotona Kaja meni isän oppikoulussa tekemän senkin luo

ja laittoi levysoittimen pyörimään. Amalian ääni täytti huoneen, se oli tumma ja karhea ja valtava, ja Kajasta tuntui, että hän voisi kävellä ääneen sisälle ja se vetäisi hänet mukanaan pois.

Mutta niin ei koskaan käynyt ennen kuin kappale loppui.

Miksi Amalia oli lopettanut laulamisen? Kaja ihmetteli. Vihjailuista hän oli päätellyt, että Amalian laulajanura oli tyssännyt jotenkin Pojuun. Paikkakunnalla ihmeteltiin, miten Poju oli ilmestynyt maailmaan ilman isää, ja kyllästyttyään Amalia oli lähtenyt Ruotsiin autotehtaalle töihin elättääkseen heidät.

Kun Amalia lopulta täytti lupauksensa ja pyysi Kajaa yökylään, hän oli innoissaan vaikka äiti ei halunnut päästää häntä asuntolaan. Lopulta mumma vei hänet sinne salaa.

Tehdasalue oli täynnä punatiilisiä halleja kaari-ikkunoineen ja uudempia laatikkomaisia rakennuksia. Amalia ja Poju asuivat alueen sisäpihalla asuntolassa, jonne Amalia oli yrittänyt rakentaa kodin ahtaaseen asuntoon. Hän oli peittänyt lattiat ja mumman rikkinäisen sohvan räsymatoilla ja raahannut huoneen nurkkaan paapan könninkellon. Ikkunalaudalla versoivat äidiltä napatut paavainkukan taimet ja seinälle oli kehystetty Kajan Amalialle lahjaksi antama vesiväriytyö.

Amalia kertoi, ettei ollut koskaan nähnyt yhtä kaunista taivasta kuin Kajan hänelle maalaama. Amalia leipoi heille keittokomerossa sokerikakkua, ja hänen äänensä taisteli tiskikoneen vinkunan kanssa. Pian hän ilmestyi oviauk-

koon nuoleskellen taikinaa vispilästä. Hän sanoi tyytyväisenä, että asunto oli paljon parempi kuin hänen ja Pojun alkovillinen yksiö ruotsalaisessa lähiössä.

Heidän syötyään Amalia esitteli Kajalle näkymää ikkunasta. Hänen työpaikkansa oli pitkulainen rakennus, jonka kylkeä reunusti ikkunarivistö. Se oli monta kymmentä metriä pitkä lataamo. Kun Kaja halusi lähteä siellä käymään, Amalia pudisti päätään ja selitti, ettei lataamossa sallittu vieraita turvallisuusmääräysten takia. Huomatessaan Kajan pettymyksen Amalia kuvaili miten työskenteli suuressa hallissa koneella, joka muistutti mumman poljettavaa Singeriä, mutta sillä ei ommeltu kesämekkoja vaan koottiin patruunoita.

Kaja muisti vanhempiensa puhuneen, että Amalia tuskin kestäisi tehtaalla paria kuukauttaakaan. Hän oli ulkopuolinen ja luonteeltaan liian suurpiirteinen vaatimaan työhön. Monet työntekijöistä olivat olleet tehtaalla nuoresta asti ja viihtyivät omissa porukoissaan. Mutta Amalia oli sinnittelyt ja lopulta voittanut työkavereitten ja työnjohtajan luottamuksen puolelleen.

Kun Kaja kysyi huolissaan, eikö lataamossa ollut vaarallista, Amalia kertoi hyppivänsä ilmaan kun siellä pamahdelti, mutta tottuneensa siihen. Eivätkä paksut seinät voineet pettää. Ja jos kunnolla räjähtäisi, paine purkautuisi ylöspäin ja katto sen kun pompahtaisi taivaalle.

HUHTIKUISENA ILTANA Poju seisoj jälleen heidän ovellaan, mutta tällä kertaa ilman Amaliaa. Hänen edessään oli laukku, jonka Kaja tunnisti heti, kovakuoriaislaukku, Amalian laukku, ja isä seisoj Pojun takana pitäen kapeilla harteilla isoja raskaita käsiään, liimaten hänet paikoilleen.

Amalia on mennyt pois, isä totesi Kajalle, ja Poju muuttaa nyt meille asumaan. Ajattelin, jos aluksi jakaisitte huoneen. Katsotaan sitten, niin, kaikkea.

Poju seisoj ovella pöllönsilmät ammollaan, hän katsoi Kajaan päin mutta ei vaikuttanut huomaavan häntä, ei edes odottavan häneltä vastausta. Katse oli täynnä hämmästystä ja kääntynyt sisäänpäin. Mutta Kaja ei osannut asettua Pojun asemaan. Häntä kiinnosti vain kaksi asiaa: huone ja Amalia.

Minne Amalia on mennyt? hän kysyi vaikka arvasi jo vastauksen, sillä tehtaalla oli räjähtänyt aamulla. Hän oli ollut silloin jo koulussa, sillä opettaja oli antanut luvan tulla kouluun aikaisemmin, että pääsiäiskanat saataisiin askarrelltua valmiiksi ennen pyhiä. Kaja oli juuri liimannut helttää paikoilleen, kun oli kuulunut kova humaus, koko koulu oli vavahtanut ja hyllyistä oli putoillut tavaroita lattialle. Oppilaat olivat rynnänneet ikkunaan, ja Kaja oli

painanut kasvonsa kylmää lasia vasten. Korkealle taivaalle oli tuprunnut jättiläissieni.

Isä tuhahti, vastaus oli sekoitus surua ja ärtymistä hänen kasvoillaan. Kaja tiesi, ettei kannattanut tivata enempää.

Puhutaan siitä myöhemmin, isä sanoi. Järjestetään nyt Pojulle oma sänky.

Se on minun huone.

Yleensä Kaja ei käyttänyt sanaa minä. Mutta *minun* ja *huone* kuuluivat yhteen, oma huone oli tärkeintä mitä hänellä oli, hän oli itse valinnut sinne tapetit ja verhot ja järjestänyt kaiken tietyllä tavalla. *Minun huone* oli paikka maailmassa, jossa hän määräsi ja pystyi olemaan melkein yhtä rauhassa kuin metsässä lähtemättä kauas.

Isä katsoi häntä taas, nyt väsyneesti, väsyneenä häneen. Ensimmäistä kertaa Kaja näki tuon katseen, joka väreili isän parempien ilmeiden takana. Suru toi sen isän kasvoille, hän ajatteli.

Lumoava romaani sukupolvet ylittävän trauman vallasta.

Nuori Amalia on hiljattain palannut Ruotsista kotiseudulleen ammustehtaalle töihin, kun siellä tapahtuu tuhoisa räjähdys. Amalian lahjakas ja omapäinen poika Poju muuttaa tätinsä perheeseen. Hänen menetyksensä kanavoituu pakonomaiseen perhosharrastukseen, joka kietoo otteeseensa kaikki ympärillään, varsinkin hänen serkkunsa Kajan.

Lasten onnettomuuden leimaama leikki alkaa saada yhä tummempia sävyjä. Kun lapset kohtaavat salaperäisen Ukon, jolla on oma yhteytensä ammustehtaaseen, kaikkien kolmen elämä kietoutuu tiiviisti yhteen. Alkaa tapahtumaketju, joka muuttaa jokaisen tulevaisuuden peruuttamattomasti.

Valonkehrääjä kertoo ihmisen rajattomasta luovuudesta ja tarinoista, joilla kamppailemme menetyksiä ja aikaa vastaan.

84.2

ISBN 978-951-0-49687-9

www.wsoy.fi

Kansi: Marjaana Virta